

Právo jako celek má v ochraně životního prostředí zvláštní postavení. Můžeme ho označit za nejdůležitější nástroj v rukou státu k ovlivňování chování ostatních subjektů. Kromě toho, že je právo samo nástrojem, upravuje také další nástroje ochrany životního prostředí. Právo životního prostředí patří k nejrychleji se rozvíjejícím právním oborům. Je to dáno tím, že ochrana prostředí, v němž žijeme, se stala jedním z nejdůležitějších celospolečenských témat, především kvůli jeho rostoucímu znečištění. Právo životního prostředí upravuje celý komplex nástrojů určených k ochraně životního prostředí.

Nástrojem můžeme obecně chápat prostředek sloužící k naplnění určitého cíle. V právu životního prostředí jsou nástroji ochrany životního prostředí prostředky k naplňování cílů politiky životního prostředí¹ a k ovlivňování stavu životního prostředí. Lze k nim přistupovat také jako k prostředkům a metodám ovlivňování chování dalších subjektů ve vztahu k životnímu prostředí².

V českém právu se setkáváme s množstvím různých nástrojů ochrany životního prostředí. Neexistuje univerzální nástroj schopný řešit všechny případné problémy. Naopak náš právní řád nabízí širokou paletu nástrojů, které jsou v jednotlivých složkových zákonech různě provázané. Úkolem zákonodárce je najít optimální kombinaci nástrojů zaručující maximální možnou ochranu životního prostředí.

Součástí českého práva v širším slova smyslu jsou i normy práva evropského a mezinárodního, proto k nástrojům ochrany životního prostředí v České republice můžeme zařadit i nástroje obsažené v těchto právních systémech.

Česká republika je od 1.května 2004 členským státem Evropské unie. Vztahuje se na ni tudíž povinnost aplikovat na svém území evropské právo. Normy tohoto právního systému zavazují nejen jednotlivé členské státy, jako je tomu v případě práva mezinárodního, ale stanoví, za určitých okolností, práva a povinnosti také přímo vnitrostátním subjektům, tedy fyzickým a právníckým osobám. Prameny evropského práva životního prostředí jsou obsaženy v primárním i sekundárním komunitárním právu³. Evropské environmentální normy se vyskytují nejčastěji ve formě směrnic (asi 80 %), nařízení (asi 10 %) a rozhodnutí⁴. Mnoho nástrojů ochrany životního prostředí se v našem právním řádu objevuje právě jako důsledek implementace evropského práva⁵ (např. EIA, IPPC).

Česká republika je smluvní stranou prakticky všech významných univerzálních i regionálních úmluv v oblasti mezinárodní ochrany životního prostředí⁶. Článek 10 Ústavy České republiky stanoví, že *vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva*. Na základě tohoto článku jsou všechny mezinárodní smlouvy, jestliže splňují jím stanovené podmínky, inkorporovány do českého právního řádu a stávají se tak součástí českého práva. Mají dokonce aplikační přednost před českými zákony.

Ve své práci bych chtěl nejprve obecně shrnout nástroje ochrany životního prostředí vyskytující se v českém právu⁷ a následně pojednat o konkrétních nástrojích užitých k ochraně ovzduší. Tato práce vychází z právního stavu ke dni 1.května 2008.